

Kiállítás Ajka természeti környezetéről

SINIGLA Mónika & KUTASI Csaba

*Magyar Természettudományi Múzeum Bakonyi Természettudományi Múzeuma,
8420 Zirc, Rákóczi tér 3–5.*

E-mail: sinigla.monika@nhmus.hu, kutasi.csaba@nhmus.hu

Összefoglalás – A Bakonyi Természettudományi Múzeum munkatársai az Ajkai Helytörténeti Kiállítóhelyen először 1989-ben készítették el az „Ember és környezete” c. kiállítás „Ajka természeti környezete” című egységét. A kor színvonalának megfelelő, nagy népszerűségnek örvendő kiállítás rész az eltelt csaknem 30 év alatt jelentősen leromlott, a tárlókban lévő preparátumok tönkrementek. A kiállítás megújítása kapcsán az ajkai kollégák ismét az intézményünkhöz fordultak, a felújítás tervezésében és kivitelezésében anyaintézményünk (MTM) munkatársai is részt vettek. A kiállítás megépítéséhez szükséges anyagi forrás fedezetét a Kubinyi Ágoston program biztosította. A kiállítás üzenete az eredeti tárlathoz képest nem változott: az Ajka környékén előforduló természeti értékekre hívja fel a figyelmet, azonban ezt modernebb formában, a kor követelményeihez igazodva próbálja elérni. A kiállításához interaktív elemek is társulnak, az ismeretátadás módja múzeumpedagógiai eszközökkel is kiegészült, így az Ajkai kiállítóhely egy modern, komplex múzeumi élményt nyújtó kiállítással lett gazdagabb.

Kulcsszavak – Ajka, természetrajzi kiállítás

BEVEZETÉS

Ajka helytörténeti múzeumának elsődleges feladata a város történetéhez kapcsolódó kulturális örökség tárgyainak, dokumentumainak megőrzése és bemutatása, valamint az Ajkához kapcsolódó híres személyek emlékének, személyes relikviáinak gondozása. A múzeum 2005-től a Nagy László Városi Könyvtár és Szabadidő Központ tagintézménye.

Az Ajkai Helytörténeti Kiállítóhely „Ember és környezete” c. állandó kiállításában a Bakonyi Természettudományi Múzeum munkatársai 1989-ben készítették el az „Ajka természeti környezete” című kiállításrészt. A kor színvonalának megfelelő, nagy népszerűségnek örvendő tárlat az eltelt csaknem 30 év alatt jelentősen leromlott, a tárlókban lévő preparátumok tönkrementek (1. ábra).

2016-ban a Nagy László Városi Könyvtár és Szabadidő Központ megkereste a Magyar Természettudományi Múzeum (továbbiakban MTM) Bakonyi Természettudományi Múzeumát, hogy a leromlott állapotú kiállítás frissítésében,

1. ábra. A kiállítás a megújítás előtt (fotó: Kutasi Cs.)

2. ábra. A megújult kiállítás (fotó: Kutasi Cs.)

Fig. 1. The exhibition before its revival (photo: Cs. Kutasi)

Fig. 2. The exhibition after its revival (photo: Cs. Kutasi)

modernizálásában működjön közre. A kiállítás megépítéséhez szükséges anyagi forrás fedezetét az ajkai kiállítóhely fenntartója, Ajka város Önkormányzata a Kubinyi Ágoston program pályázatából tervezte biztosítani.

A pályázat szakmai részéhez készített ötleteinket az MTM Kiállításrendezési Osztályának vezetője, Katus Magdolna egészítette ki, végső formába pedig a főigazgató-helyettes asszony, dr. Medzihradszky Zsófia öntötte. A tervezett 4 millió forintos költségvetésből mindössze 1,5 millió forintot sikerült elnyerni, emiatt a kiállítás tartalmi elemeit csökkenteni kellett. Az MTM és Ajka Város Önkormányzata között 2016. szeptember 28-án kelt szerződésben az újonnan létesítendő kiállítás átadásának határidejét 2017. november 15-ben határozták meg.

A KIÁLLÍTÁS ÉPÍTÉSÉNEK KEZDETI LÉPÉSEI

A szerződéskötést követően, 2017 márciusában, az MTM Bakonyi Természettudományi Múzeuma munkatársai – együttműködve a Magyar Természettudományi Múzeum Kiállításrendezési Osztályával – elkezdték tervezni az új kiállítás tartalmi elemeinek minél korszerűbb megjelenítési módját és forgatókönyvét.

Ajka környékének természeti értékeiről, jórészt az 1962-ben indított intenzív Bakony-kutató program keretében végzett vizsgálatoknak köszönhetően, részletes információk álltak rendelkezésünkre. Azonban ahhoz, hogy Ajka természeti környezetéről minél átfogóbb képet adjunk és a környéken előforduló értékes, esetenként turisztikai szempontból kiemelkedő jelentőségű élőhelyek aktuális állapotát is megismerjük, a tervezési folyamat előtt terepi bejárásokra volt szükség.

Ennek célja az információszerzés mellett a kiállításhoz felhasználható főtudokumentáció készítése volt, egyúttal a kiállítandó növény- és rovarpreparátumok begyűjtését is lehetővé tette. Felvettük a kapcsolatot a helyileg illetékes erdőgazdaságokkal, és kezdetét vette többek között a Tósoki Nyíres, a Köleskepe-árok, a Devecseri Széki Erdő, a Bakonygyepesi Zergebogláros Természetvédelmi Terület, a Padragi-sziklák és a Sárcsi-kút részletes bejárása, vizsgálata.

A természetrajzi kiállítás a néprajzi, kultúrtörténeti kiállításban kapott helyet, ennek megfelelően mintegy 10 m² alapterület állt rendelkezésünkre a természettudományos tárlat elkészítéséhez. A rendelkezésre álló pénzügyi forrás nem tette lehetővé új bútorzat készítését, mindamelllett a tervezett installációknak a szoba másik részében látható néprajzi kiállításhoz is igazodni kellett. Egy harminc évvel ezelőtti környezetben kellett létrehozunk egy új, a modern kor számára érdekes, látogatóbarát kiállítást. A tervezés során szem előtt tartottuk, hogy az egyszínű barna bútorok ellensúlyozásaképpen színesebb, látványosabb grafikai kivitelezést valósítsunk meg.

Másik fő nehézségnek a dioráma melletti lépcsőzetes részre történő installáció tervezése tűnt. Korábban itt rovarok kerültek bemutatásra, de a rosszul záródó fedett egységekben a preparátumok károsodtak. A padlószőnyeggel fedett lépcsőzetes pódium kihasználásaként végül egy látványos túraútvonalakat ábrázoló oszlop elhelyezése mellett döntöttünk. A lépcsőzetes egység egy háromszög alakú felületben végződött, ahova egy korábbi Fekete István rajzpályázat első helyezettjének rajzából készítettünk el egy kirakót (2. ábra).

A KIÁLLÍTÁS KONCEPCIÓJA

Az „Ember és környezete – Ajka természeti környezete” c. kiállítás Ajka természeti környezetének növény, rovar- és gerinces élővilágából preparált fajok bemutatásával ad ízelítőt. A kiállítás üzenete az 1989-es tárlathoz képest nem változott: az Ajka környékén előforduló természeti értékekre hívja fel a figyelmet, azonban ezt modernebb formában, a kor követelményeihez igazodva próbálja elérni. A város környezetéhez jól kapcsolódó természeti értékek megjelenítése volt a cél, melyek jól megközelíthetők a környék kedvelt turista útvonalain. Az Ajka környéki turista-hálózatra utaló installációk is készültek, így ösztönözve a látogatókat a bemutatott értékek felkeresésére. A kiállítás képi világa Fellenbech Brigitta érdeme.

Az új köntösbe csomagolt kiállítás a régi kiállítás tartalmi elemeire épült abból a szempontból, hogy a korábbi hármas felosztást (általános ismertető, növény- és rovarvilág, gerinces élővilág bemutatása) tartottuk szem előtt, kiegészítve egy interaktivitást elősegítő kiállításrészsel, ahol egy háromszög alakú kirakó

3. ábra. Növénypreparátumok ragasztása
(fotó: Kutasi Cs.)

Fig. 3. Fixing plant preparations
(photo: Cs. Kutasi)

4. ábra. Jellemző rovarfajok élőhelytípusok szerint (fotó: Harmat B.)

Fig. 4. Insect species typical of each habitat type (photo: B. Harmat)

és egy turistautakat jelző oszlop került elhelyezésre.

A kiállítás indításaként az első egység általánosan, röviden ismerteti Ajka város földrajzi, domborzati viszonyait, ebben a bevezető szövegben a látogatók megismerhetik a város földrajzi elhelyezkedését, amit a mellette található műholdfotó (térkép) szemléltet. A második egység Ajka környékén előforduló három jellemző élőhelytípus (bükkös, cseres-tölgyes, láp- és mocsár-rét) növényfajait mutatja be préselt növényekkel, fotókkal és növényrajzokkal.

Az installációt Sinigla Mónika és Fellenbech Brigitta készítette (3. ábra). A növényeket szemléltető paravánok előtt három rovardobozban láthatók az adott élőhelytípusra jellemző rovarfajok (4. ábra). A preparátumokat Rechner Szilvia készítette.

A harmadik egység életképszerűen, diorámában szemlélteti az Ajka környéki erdők néhány jellemző madár- és emlősfaját, ahol a korábbi fajokat új preparátumokkal helyettesítettük. A diorámában nem csak a leromlott preparátumokat cseréltük ki, hanem egy új bemutató jött létre (5. ábra). A háttérkép egy habosított PVC táblára nyomtatott színes fotó, melyet Oltványi Klára tervezett, a dioráma berendezését pedig Antal Tamás végezte, mindketten az MTM munkatársai. A diorámát a korábbival ellentétben sikerült lezárni, így a preparátumok a károsítóktól nagyobb biztonságban lesznek. A felújítás során végzett asztalosmunkákból Helt Zoltán vette ki a részét.

A kiállítás látványát emeli a túraútvonal-irányokat jelző oszlop, ahol egy kérges bükkfa jobb és bal oldalán nyíl alakú táblákon egy-egy turisztikailag és természeti értékek szempontjából kiemelkedő Ajka környéki területet mutatunk be fotókkal. A nyíl végére felfestettük a földrajzi terület útvonalának túrajelzését. A kiállítás utolsó elemeként pedig egy háromszög alakú gyerekkirakót készítettünk.

MÚZEUMPEDAGÓGIA A TAPINTÁS, SZAGLÁS ÉS LÁTÁS ÉRZÉKELÉSÉNEK JEGYÉBEN

A kiállítás múzeumpedagógiai részéhez a „*természet az érzékszerveinkben*” témát választottuk. Ennek során a szagláshoz szimatszondákat, a tapintáshoz textil zacskóban elhelyezett, természetes anyagokat készítettünk, a látáshoz

5. ábra. Ajka környéki erdei élőhelyet bemutató dioráma a lezárás előtt (fotó: Kutasi Cs.)

Fig. 5. The diorama presenting forest habitats near Ajka (photo: Cs. Kutasi)

6. ábra. A vászonzacsókba rejtett tárgyak kikapintása (fotó: Harmat B.)
Fig. 6. Objects hidden inside linen bags for palpation (photo: B. Harmat)

7. ábra. Szimatszonda használata a múzeum-pedagógiai foglalkozás során (fotó: Kutasi Cs.)
Fig. 7. Olfactory tubes in use during the museum-pedagogical activity (photo: Cs. Kutasi)

8. ábra. Mikroszkópi preparátumok vizsgálata (fotó: Harmat B.)
Fig. 8. Viewing microscopic preparations (photo: B. Harmat)

kapcsolódva pedig mikroszkópi bemutatáshoz készítettünk növényi- és állati preparátumokat.

Ezeket a múzeumpedagógiai eszközöket az ajkai általános iskolások 2. osztályos tanulói már a kiállítás megnyitóján kipróbálhatták. A kis diákok lelkesen tapogatták meg a vászonzacskóba rejtett természetes anyagokat és találgatták, hogy vajon mi került a kezükbe (6. ábra). Az üvegekbe rejtett illatmintákban (szimatszondák) különböző növények illatai tették próbára a kicsik szaglását (7. ábra). A szabad szemmel kevésbé tanulmányozható természeti érdekességeket a mikroszkópi preparátumokon keresztül csodálhatták meg (8. ábra). Úgy gondoljuk, hogy a megújított kiállítással az Ajkai kiállítóhely egy modern, komplex múzeumi élményt nyújtó tárlattal lett gazdagabb.

A kiállítás létrehozásában közreműködött:

A kiállítást rendezte: Magyar Természettudományi Múzeum

Szakmai rendezők: Sinigla Mónika, Kutasi Csaba, Kovács Attila

Projektvezető: Kutasi Csaba

Kiállításszervezés: Medzihradszky Zsófia, Katus Magdolna, Kutasi Csaba

Forgatókönyv: Sinigla Mónika, Kutasi Csaba

Látványtervek: Sinigla Mónika, Tösér Jánosné, Iliáné Rechner Szilvia

Grafikai tervek: Fellenbech Brigitta, Oltványi Klára, Sinigla Mónika

A kivitelezés koordinálása: Kutasi Csaba

Installáció kivitelezése: Helt Zoltán

Preparátumok: Fellenbech Brigitta, Gémesi Tamás, Iliáné Rechner Szilvia, Katona Gergely, Pereszlényi Ádám, Sinigla Mónika

Fotók: Bauer Norbert, Cservenka Judit, Kovács Attila, Kutasi Csaba, Sinigla Mónika

Akvarellképek Csapody Vera hagyatékából.

A puzzle Mekler Rozália (2. osztályos tanuló) rajza alapján készült.

Nyomdai kivitelezés: Realprint Kft.

Kiállításepítés: Antal Tamás, Helt Zoltán

*

Köszönetnyilvánítás – Köszönetünket fejezzük ki a tárlat kialakításában közreműködő minden kollégánknak és az Ajkai Helytörténeti Kiállítóhely muzeológusának, Angermayer Juditnak, hogy segítették a megújult kiállítás létrehozását.

Exhibition about the natural assets of the City of Ajka and its surroundings

Mónika SINIGLA & Csaba KUTASI

*Bakony Natural History Museum of the Hungarian Natural History Museum, 8420 Zirc, Rákóczi tér 3–5.
E-mail: sinigla.monika@nhmus.hu, kutasi.csaba@nhmus.hu*

Abstract – The staff of the Bakony Natural History Museum first created the unit 'Natural assets of Ajka' as part of the exhibition 'Man and environment' within the local history exhibition space of Ajka City in 1989. Designed according to the contemporary standards, the exhibition used to be very popular at the time, but during the past 30 years of its operation, the unit has deteriorated a lot, many of the exhibits within the cases has given in to decay. The colleagues in Ajka requested help from the Hungarian Natural History Museum and thus HNHM staff contributed to the revival both in terms of design and implementation. Financial resources were provided by the Ágoston Kubinyi Programme. The main message of the exhibition remained the same. It still is dedicated to draw attention to the natural assets in the vicinity of Ajka, but its communication is more up-to-date and thus lives up to modern-day expectations. The exhibition now presents interactive components and educational methods include museopedagogical tools thus enriching the Ajka exhibition space with a modern exhibition providing a complex experience to all visitors.

Keywords – Ajka, natural history exhibition

INTRODUCTION

The first and foremost function of the local history museum of Ajka was to safeguard and present objects and documents connected to the cultural heritage of the city as well as taking care of the memory and personal relics of renowned persons connected to the City of Ajka. The museum became an affiliate of the László Nagy Municipal Library and Leisure Centre in 2005.

The staff of the Bakony Natural History Museum created the unit 'Natural assets of Ajka' as part of the permanent exhibition 'Man and environment' in the local history exhibition of Ajka City in 1989. According to contemporary standards, the exhibition used to be very popular at the time, but during the past 30 years of its operation, the unit has deteriorated a lot, many of the exhibits within the cases has given in to decay (Fig. 1).

In 2016, the László Nagy Municipal Library and Leisure Centre contacted the Hungarian Natural History Museum (hereinafter HNHM) to get its contribution to the revival of the dilapidated exhibition. The necessary financial resources were to be covered by the Ágoston Kubinyi Programme, according to the plans of the maintainer of the exhibition space, the Municipality of Ajka.

Our original ideas for the proposal were completed by professional advice from the head of the Department of Exhibitions, Magdolna Katus, and the proposal was finalized by dr Zsófia Medzihradzsky, deputy director of the HNHM. The proposal was only partly successful and received a funding of 1.5 million HUF instead of the originally planned total budget of 4 million HUF. For this reason, the contents of the exhibition had to be deducted, too. In the contract signed by the representatives of the HNHM and the Municipality of Ajka City on 28th September 2016, the new exhibition had to be delivered by 15th November 2017.

THE FIRST STEPS OF IMPLEMENTATION

Upon entering the contract, the staff of the Bakony Natural History Museum -- in collaboration with the staff of the Department of Exhibitions of the HNHM -- started designing the contents and the scenario of the new exhibition by the latest methodology of presentation in March 2017.

We had relatively detailed information about the natural assets of the vicinity of Ajka, mostly due to the intensive Bakony exploration programme initiated in 1962. However, in order to gain an overall picture about the natural environment of the City of Ajka, as well as to map out the valuable habitats and points of interest for tourists and assess their present condition, we validated this information by field trips before starting the design process.

During these trips -- apart from reinforcing previous knowledge -- we also prepared the photo documentation and collected plant and insect specimens for exhibition purposes. We contacted the local forestry companies and started the detailed field survey of the following sites: Tósoki Nyíres, Köleskepe-árok, Devecseri Széki Erdő, the Bakonygyepesi Zergebogláros Nature Conservation Area, Padragi-szıklák and Sárctsi-kút, among others.

The natural history exhibition was to be located within the folklore and cultural history unit on about 10 m². However, funding was not adequate for new furniture and our installations had to suit the other exhibition within the same room. Thus, we had to create a visitor-friendly, interesting, up-to-date exhibition that is also in concord with the 30-year-old folklore exhibition. We tried to balance the context created by the uniformly brown, old furniture by a more colourful and spectacular graphic design.

Another difficult aspect of designing the installation was the staggered piece beside the diorama. Earlier, this space used to present insect specimens, but the containers were not properly sealed and the preparations thus got damaged. Eventually, the staggered platform covered by wall-to-wall carpeting made a perfect location for a column depicting trekking routes. The staggered unit

terminates in a triangular element that serves as a platform for a puzzle created from a winner drawing of an earlier competition (Fig. 2).

THE EXHIBITION CONCEPT

The exhibition '*Man and environment – Natural assets of Ajka*' gives a taste of the natural surroundings of Ajka by presenting local plant, insect and vertebrate species. The message of the exhibition has not changed since 1989 as it still is to draw attention to the natural assets existing in the vicinity of the city, but now the message is conveyed in a more modern way living up to present day expectations. Natural assets connected to the surroundings of the city can be easily accessed by popular tourist routes. Several installations now depict the local network of tourism infrastructure thus motivating visitors to go see these treasures on site. The images presented in the exhibition were made by Brigitta Fellenbech.

The renewed exhibition is built on the contents of the previous one whereby it repeats the former division into three sections (general background, plants and insects, vertebrate fauna). However, the new exhibition sports an interactive unit where a triangular puzzle and a column with tourist signals is located.

As a first step, the exhibition gives a brief overview of the geographical and terrain features of the city of Ajka. Here, the visitors can learn about the geographical location of the city as presented by a satellite image-based map. The second unit of the exhibition demonstrates the three habitat types characterising the surroundings (beech forest, turkey oak, marshes and fens) with their most typical plant species as presented by pressed specimens, photographs and drawings. This installation was created by Mónika Sinigla and Brigitta Fellenbech (Fig. 3). In front of the folding screens presenting the plants, their characteristic insect species are exhibited in three cases (Fig. 4). These preparations were created by Szilvia Rechner.

The third unit presents a few bird and mammal species inhabiting the forests surrounding the city by means of a realistic diorama. The old, dilapidated preparations have all been replaced by new ones in this unit while creating a completely new demonstration here (Fig. 5). The background is a colour photograph printed onto an ongrofoam sheet, designed by Klára Oltványi, while the diorama was designed by Tamás Antal – both belonging to the staff of the HNHM. As opposed to the previous version, the new diorama is closed and thus protects the contents from harm. Joinery work was carried out by Zoltán Helt.

The overall appearance of the exhibition is enhanced by the column indicating tourist routes. The column is in fact a beech trunk with arrows indicating touristically or naturally valuable sites in the vicinity of Ajka, illustrated by photographs. The arrows also sport the sign of each tourist route that can be followed in the area. The last component of the exhibition is a triangular puzzle for children.

MUSEOPEDAGOGY: PALPATION, OLFACTION, VISION

As for the museopedagogical part of the exhibition, we chose the topic of 'nature in terms of senses'. For this bit, we prepared olfactory probes, natural materials enclosed in linen bags for palpating, and plant and animal preparations for microscopy tests.

These musopedagogical tools were already tested on the opening ceremony of the exhibition, by the 2nd students of several elementary schools across Ajka. The kids enthusiastically fidgeted with the bags, trying to guess at the contents (Fig. 6). The olfactory probes (glass vials with scent samples in them) tested their knowledge of plant odours (Fig. 7). Interesting details of natural entities could be viewed across the lenses of a microscope (Fig. 8). In our opinion, the exhibition space in Ajka has been enriched by a modernistic exhibition providing a complex museological experience for visitors.

Also contributed to the exhibiton:

Exhibition design: Hungarian Natural History Museum

Museological directors: Mónika Sinigla, Csaba Kutasi, Attila Kovács

Project management: Csaba Kutasi

Exhibition organisers: Zsófia Medzihradzky, Magdolna Katus, Csaba Kutasi

Script: Mónika Sinigla, Csaba Kutasi

Design: Mónika Sinigla, Jánosné Tösér, Iliáné Szilvia Rechner

Graphic design: Brigitta Fellenbech, Klára Oltványi, Mónika Sinigla

Implementation coordinator: Csaba Kutasi

Implementation of installation: Zoltán Helt

Preparations: Brigitta Fellenbech, Tamás Gémesi, Szilvia Iliáné Rechner, Gergely Katona, Ádám Pereszlényi, Mónika Sinigla

Photographs: Norbert Bauer, Judit Cservenka, Attila Kovács, Csaba Kutasi, Mónika Sinigla

Water colour images from the bequest of Vera Csapody.

The puzzle was created from the drawing by Rozália Mekler (2nd grade student).

Typographic finishing: Realprint Kft.

Exhibition construction: Tamás Antal, Zoltán Helt

*

Acknowledgements – We are grateful to every colleague contributing to the exhibition as well as to, Judit Angermayer, the museologist of the Ajka Local History Exhibition Space for their help and support throughout the project.